

Kitaabka Daanyeel - Lix iyo Toddobaatan

Furitaanka Waxsii-sheegyada: Diidmada Iftiinka sannadkii 1856 iyo Cawaaqibkeeda

Jeff Pippenger
2024-02-09

Sannadkii 1856 iftiinkii “toddobada jeer” waa la furfuray, waxaana la diiday iftiinkaas markay ahayd 1863. Nebigii Yahuudah ka yimid ayaa iftiinkaas u keenay boqorkii sharka lahaa ee Yerobocaam, Yerobocaamna wuu diiday iftiinka. Ishacyaahna isla iftiinkaas ayuu u keenay boqorkii sharka lahaa ee Aaxaas, isaguna wuu diiday. Diidmadoodii iftiinka la xidhiidha balliga Shiiloox aawadeed, boqortooyooyinkii Yerobocaam (waqooyiga) iyo Aaxaas (koonfurta) labadaba waxaa addoonsi u kaxaystay boqor woqooyi ka yimid, siday u kala horreeyaan 723 BC iyo 677 BC.

Muuse, intii lagu jiray fallaagadii Haaruun; Ishacyaah isagoo la jira Aaxaas, iyo Yeremyaah isagoo la jira boqorro kale, waxay matalaan kuwa aaminka ah ee taariikhda Millerite-ka, kuwaas oo dhammaantood matalayay farriin-wadayaashii iftiinka ee fallaagada maalmaha ugu dambeeya. Qalalaasaha “ugu horreeya” ee maalmaha ugu dambeeya ee 1863, iyo qalalaasaha “ugu dambeeya” ee maalmaha ugu dambeeya ee “dhulgariirka weyn” ee Muujintii cutubka kow iyo tobnaad (sharciga Axadda ee dhowaan imanaya), waxaa matalaya dhammaan khadadkan nebiyadeed. Nebigii ka yimid Yahuudah wuxuu matalaa nebi dib uga laabtay mas’uuliyaddiisii, ugu dambayntiina lagu aasay isla qabriga Masiixiyadda Protestant-ka ee riddowday. Geeridiisa iyo askiisuba waxay jawaab u ahaayeen doorashadiisii uu ku cunay oo ku cabbay cuntadii nebiga beenta ah ee Beytel.

Xukunka in lagu adkaado papacy-ga (boqorka Ashuur) xeerka Axadda, taas oo lagu sii muujiyey kala firdhinta boqortooyooyinkii woqooyi iyo koonfureed ee Yerobocaam iyo Aaxaas, waxay waafaqsan tahay qaddarka nebiga Yahuudah, waayo, wuxuu ku dhintay inta u dhaxaysa “libaax” iyo “dameer.” “Libaaxa” waa astaanta Baabuloon oo maalmaha ugu dambeeya ah papacy-ga.

Oo waxay noqotay, markii uu kibis cunay dabadeed, oo uu cabbay dabadeed, inuu u kooray dameerkii, kaas oo loogu talagalay nebiga uu soo celiyey. Markii uu tegey, libaax baa jidka kaga hor yimid oo dilay; maydkiiisii jidka ayaa lagu tuuray, dameerkiina agtiisa ayuu istaagay, libaaxiina sidoo kale maydka agtiisa ayuu istaagay. Oo bal eeg, niman baa ag maray, oo arkay maydkii jidka lagu tuuray iyo libaaxii maydka agtiisa taagan; markaasay yimaadeen oo ka sheegeen magaaladii nebigii waayeelka ahaa degganaa. Oo markii nebigii isaga jidka ka soo celiyey taas maqlay, wuxuu yidhi, Kanu waa ninkii Ilaah, kii ku caasiyoobay eraygii Rabbiga; sidaas daraaddeed Rabbigu wuxuu u gacangeliyey libaaxa, kaas oo kala jeexjeexay oo dilay, sidii eraygii Rabbiga ee uu kula hadlay. Markaasuu wiilashiisii la hadlay, isagoo leh, Ii koora dameerka. Oo way u kooreen. Markaasuu tegey, oo wuxuu helay maydkiiisii oo jidka lagu tuuray, dameerkiina iyo libaaxiina maydka agtiisa oo taagan; libaaxuna maydka ma cunin, dameerkana ma kala jeexjeexin. Markaas nebigii wuxuu qaaday maydkii ninkii Ilaah, oo

dameerkii saaray, oo dib u soo celiyey; nebigii waayeelka ahaana wuxuu yimid magaaladii si uu ugu barorto oo uu u aaso. Oo maydkiiisii wuxuu dhigay qabrigiisii qudhiisa; markaasay u baroordeen, iyagoo leh, Hoogay, walaalkaygiyow! Oo waxay noqotay, dabadeed markii uu aasay, inuu wiilashiisii la hadlay, isagoo leh, Markaan dhinto, igu aasa xabaasha ninkii Ilaah lagu aasay; lafahaygana dhig lafihiisa dhinacooda; waayo, hadalkii uu ku dhawaaqay erayga Rabbiga ee ka gees ahaa meeshii allabariga ee Beytel, iyo ka gees ahaa dhammaan guryihii meelaha sarsare ee ku yaal magaalooyinka Samaariya, hubaal wuu rumoobi doonaa. 1 Boqorradii 13:11–32.

Nebigii Yahuudah wuxuu ku dhintay laba astaan dhexdood. Libaaxu waa astaan Baabuloon, Baabuloonka casriga ah ee maalmaha ugu dambeeyana waa Boqorka Waqooyi, kaasu dhammaadkiisa yimaada iyadoo aan cidina u gargaarayn sida ku qoran Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad, aayadda afartan iyo shan. Calaamadda xukunkiisu waa caabudidida qorraxda, taas oo ah karaahiyada afraad, waana meesha jiilka afraad ee Adventism-ka La'odikiya lagu sawiray iyagoo u sujuudaya xagga qorraxda ee Yexesqeel cutubka siddeedaad. Riyada Miller waxaa lagu tusay in aanay keliya jawharadihii kala firidheen oo la daboolay, laakiin sidoo kale in sanduuqii laftiisa, kaas oo matalayay Kitaabka Quduuska ah, isna la kala jeexjeexay.

Jiilkii saddexaad ee Adventism-ka, shaqadii lagu soo bandhigayey isticmaalka waxa loogu yeedho turjumaadaha casriga ah ee Kitaabka Quduuska ah waxaa dhiirrigeliyey hoggaanka Adventism-ka. Turjumaadahaas waxa loogu yeedho casriga ah waxaa laga soo dheegtay urur qoraallo-gacmeedyo ah oo la musuqmaasuqay, kuwaas oo ay faafiyaan fiqiyayaasha ninka dembiga iyo Protestantism-ka riddada ah. Sanduuqii Miller wuxuu ahaa King James Version oo laga turjumay qoraalladii-gacmeedyada aan la musuqmaasuqin.

Jiilkii afraad ee Adventism-ka La'odikiya, kaniisaddu waxay ku biirtay Golaha Kaniisadaha Adduunka, oo ah isbahaysi ay ka kooban yihiin kaniisadda Rooma iyo gabdhaheedu. Adventism-ku sannado badan ayuu ku dooday, si uu uga faa'iideeyo adhigiisa hurda, in ay si fudud "goobjoogeyaal" uga ahaayeen Golaha Kaniisadaha Adduunka, ilaa xeer-hoosaadyadii isbahaysiga sharka ahi ay shaaciyeen in heerka "goobjooge" uu ka dhigan yahay xubin buuxda oo codbixin leh!

Jiilkoodii afraadkoodii laba jeer bay "ninkii dembiga" ku abaalmariyeen billad dahab ah. Ugu yaraan mid ka mid ah billadahaas waxaa ku xardhanaa fahamka Katoooligga ee Imaatinka Labaad ee Masiixa, iyadoo lagu muujiyey Ciise oo cagtiisa dhulka saaraya markuu soo noqdo, waxaana ku jiray iftiin-qoraxeedkii Katoooligga ee ka dambeeyey Masiixa, iyo soo-gaabintii Katoooligga ee amarka afraad, taas oo si fudud u oranaysay, "xusuuso Sabtida." Dacwad maxkamadeed gudaheeda (taas oo ah ku-dhawaaqid sharci ah), Madaxweynaha Shirweynaha Guud wuxuu bixiyey markhaati uu ku aqoonsaday in kaniisadda Seventh-day Adventist ay waagii hore rumaysnayd in baabasiintu tahay kan Masiixa ka geesta ah, laakiin in kaniisaddiisu ay rumaysadkaas waqti hore ku tuurtay "tuulmada qashinka taariikhda."

Karaahiyada afraad (jiilka afraad) waa halka ay shan iyo labaatanka hoggaamiye ee kiniisadda Yerusaleem qorraxda u sujuudaan. Karaahiyooyinka isa soo taraya waxay ka bilaabmeen sanamkii masayrka oo la taagay irrida laga soo galo, taasoo calaamad u ahayd bilowga. Nebigii Yahuudah ka yimid wuxuu ku dambaystaa in lagu aaso isagoo la jira Borotestannimada

riddowday, libaaxuna (Baabuloon) wuu dilaa, waayo wuxuu ku noqday hab-raacii Borotestannimada riddowday, sidaas darteedna ma awoodo inuu garto in Rooma tahay tan dejisa aragtida; oo meesha aan aragti lagu dhisin astaanta ninka dembiga ah, ugu dambayntii waxaad isku aragtaa dhinaca ninka dembiga ah.

“Kuwa ku jahawareera fahamkooda ereyga, oo ku guuldaraysta inay arkaan macnaha kan Masiixa ka geesta ah, hubaal waxay isa soo taagi doonaan dhinaca kan Masiixa ka geesta ah.” Kress Collection, 105.

Nabigii Yuhuudiyaanka waxaa lala aasay nebiga beenta ah ee Beytel, kaas oo ugu yeedhay “walaalkiis,” waxaana meydkiisa laga helay isagoo yaal inta u dhexaysa laba astaan. “Libaaxu” wuxuu matalayey guuldarradiisii ahayd inuusan garan Masiixa ka geesta ah, “dameerkuna” waa astaan Islaamka. Adventism-ka La’odikiya ayaa mar horeba aamusnaantiisii ku saabsanayd Sebtembar 11, 2001 ku muujiyey inuusan aqoonsanayn in mowduuca Islaamka ee Hoogga saddexaad uu yahay Qayladii Saqbadhka, farriinta roobkii dambe. Ku guuldarraysiga in la garto farriinta roobkii dambe waa dhimasho! Roobkii dambe wuxuu bilaabmay Sebtembar 11, 2001, markii malaa’igtii xoogga badnayd ee Muujintii siddeed iyo tobnaad soo degtay, markii dhismayaashii waaweynaa ee Magaalada New York la dumiyeey. “Roobku” waa farriin, farriintana waa in la gartaa si loo helo.

“Waa in aynaan sugin roobka dambe. Wuxuu ku soo degayaa dhammaan kuwa garan doona oo qaadan doona sayaxa iyo roobabka nimcada ee nagu soo da’a. Marka aynu soo ururinno jajabyada iftiinka, marka aynu qaddarinno naxariisyada hubaasha ah ee Ilaah, kaas oo jecel in aynu isaga isku hallayno, markaas ballan kasta waa la oofin doonaa. [Ishacyaah 61:11 ayaa la soo xigtay.] Dhulka oo dhan waa in laga buuxiyaa ammaanta Ilaah.” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 7, 984.

“Dhulka oo dhan” way og yahay wixii dhacay Sebtembar 11, 2001, laakiin si loo helo farriinta halkaas ka bilaabmaysa oo ugu dambayntii iftiiminaysa dhulka oo dhan ammaanta Ilaah, waa in farriinta la aqoonsadaa. Ereyga “aqoonsado” wuxuu ka dhigan yahay “in dib loo xusuusto ama dib loo helo aqoonta wax ku saabsan, ha ahaato iyadoo aqoontaas la qirayo ama aan la qirayn. Waxaannu qof ku aqoonsannaa meel fog markaannu dib u xusuusanno in aannu hore u aragnay, ama in aannu markii hore naqaannay. Waxaannu aqoonsannaa muuqaalladiisa ama codkiisa.” Webster’s 1828 Dictionary.

Sida keliya ee Adventist-ka La’odikiyaanku ku garan karo farriinta roobka dambe ee timid Sebtembar 11, 2001, waa haddii uu garto in uu hore u arkay isla muujinta awoodda rabbaaniga ah. Agoosto 11, 1840 ayaa malaa’igtii xoogga badnayd ee Muujintii toban soo degtay, markii wax sii sheegiddii Hoogga labaad ee Islaamka la oofiyey. Taariikhdaas ayaa si kaamil ah loo soo celiyey markii Sebtembar 11, 2001 malaa’igtii xoogga badnayd ee Muujintii siddeed iyo tobnaad soo degtay, markii wax sii sheegiddii Hoogga saddexaad ee Islaamka la oofiyey, oo ku guuldarraysiga in la garto Islaamka Hoogga saddexaadna waa in dameerkii duurjoogta ahaa ee Carbeed lagu qaado dhimashada uu libaaxa Baabuloonka casriga ahi keeno.

Sakhraamiintii reer Efrayim, kuwa aan akhriyi karin kitaabka la shaabadeeyey, ma arki karaan soo-noqoshada taariikhda Millerite-ka, waayo garashadaasu waxay ku dhisan tahay habraaca roobka dambe ee “xariiqba xariiq.” Fikradda ah in muujinta xoogga Ilaah ee taariikhda Millerite-ka lagu soo celinayo maalmaha ugu dambeeya laguma adkayn karo habraaca Protestantism-ka riddada ah iyo Kaatooligga.

“Malaa’igta ku biiraysa ku dhawaaqidda farriinta malaa’igta saddexaad waa inay ammaanteeda ku iftiimisaa dhulka oo dhan. Halkan waxaa lagu sii sheegay hawl baaxaddeedu tahay dunida oo dhan iyo awood aan caadi ahayn. Dhaqdhaqaaqii imaatinka Masiixa ee 1840–44 wuxuu ahaa muujin ammaansan oo awoodda Ilaah ah; farriintii malaa’igta kowaad waxaa la gaadhsiiyey saldhig kasta oo wacdiga dunida ku yaal, waddamada qaarkoodna waxaa ka jiray xiisihii diineed ee ugu weynaa ee lagu arkay dal kasta tan iyo Dib-u-habayntii qarnigii lix iyo tobnaad; hase ahaatee, kuwan waxaa ka sii weynaan doona dhaqdhaqaaqa xoogga badan ee ka dhici doona digniinta ugu dambaysa ee malaa’igta saddexaad.” *The Great Controversy*, 611.

Hoggaamiyeyaasha indha la’ ee Israa’iilka casriga ah hab-raacooda ayaa ku qasbaya inay diidaan runta ah in maalmaha ugu dambeeya ay jiri doonto ku-noqosho ka mid ah muujintii awoodda Ilaah, sidii ay u ahayd sannadihii hore.

“Halkan waxaynu ku aragnaa in kaniisadda—meesha quduuska ah ee Rabbiga—ay ahayd tii ugu horraysay ee dareenta dhirbaaxada cadhada Ilaah. Odayaashii, kuwa Ilaah siiyey iftiin weyn oo u taagnaa sida ilaalayayaasha danaha ruuxiga ah ee dadka, waxay khiyaaneeyeen aaminaaddii lagu qabay. Waxay qaateen mawqifka ah inaan loo baahnayn in la sugo mucjisooyin iyo muujinta muuqata ee xoogga Ilaah sida waayihii hore. Wakhtiyadu way is beddeleen. Erayadani waxay xoojiyaan rumaysadla’aantooda, oo waxay yidhaahdaan: Rabbigu wanaag ma samayn doono, xumana ma samayn doono. Isagu aad buu u naxariis badan yahay si uu dadkiisa ugu soo booqdo xukun. Sidaas daraaddeed ‘Nabad iyo ammaan’ waa qaylada ragga aan mar dambe codkooda sida buun u qaadi doonin si ay dadka Ilaah ugu tusaan xadgudubyadooda iyo reer Yacquub dembiyadooda. Eeyadan aamusaa ee aan ciyin doonin waa kuwa dareemaya aargudashada xaqa ah ee Ilaah cadhaysan. Rag, gabdho, iyo carruur yaryarba dhammaantood way wada halligmaan.” *Testimonies*, volume 5, 211.

Indha-la’aantii La’oodiiqiya ee ragga waxbartay ee xukuma kuwa aan wax baran ee Yerusaaalem jooga waxay ka horjoogsanaysaa inay gartaan roobka dambe; waayo, ma aha oo keliya inay adeegsadaan hab fasiraad Kitaabiga ah oo qalloocan, laakiin gunaanadyada ay ka soo saaraan garashadooda beenta ahi waxay geeyaan meel ay ku diidi doonaan muujin kasta oo mustaqbalka ah oo ah xoogga Ilaah, sida qarniyadii hore. Hase ahaatee, Malaakii 3 wuxuu caddeynayaa in marka Rasuulka Axdigu daahirsado wiilasha Laawi, markaas qurbaankuna uu ahaan doono sidii maalmihii hore.

“Markhaatiga Runta ahu wuxuu ku dhawaaqaa, ‘Waan ogahay shuqulladaada.’ ‘Toobad keena, oo sameeya shuqulladii hore.’ Tanu waa imtixaanka runta ah, waana caddaynta in Ruuxa Ilaah uu ka shaqaynayo qalbiga si uu kuugu buuxiyo jacaylkiisa. ‘Dhaqso baan kuugu iman doonaa, oo laambaddaada ayaan meesheeda ka qaadi doonaa, haddaanad toobad keenin.’ Kaniisaddu waxay la mid tahay geed aan midho dhalin oo, isagoo helay sayax, roob, iyo qorrax, ay ahayd

inuu soo saaro miro fara badan, hase yeeshee baaritaanka rabbaaniga ahi kama helo wax aan caleemo ahayn. Fikir culus oo ku saabsan kaniisadahayaga! runtii waa mid culus qof kasta oo gaar ah! Yaab badan tahay samirka iyo dulqaadka Ilaah; laakiin, ‘haddaanad toobad keenin,’ wuu dhammaan doonaa; kaniisadaha iyo hay’adahayaguba waxay ka sii socon doonaan itaaldarro ilaa itaaldarro, qabowga caadeysiga diineed ilaa dhintinnimo, iyagoo leh, ‘Waxaan ahay taajir, oo wax badan baan haystaa, oo waxba uma baahni.’ Markhaatiga Runta ahi wuxuu leeyahay, ‘Mana ogid inaad tahay mid belaayoobay, oo laga naxo, oo miskiin ah, oo indha la’, oo qaawan.’ Miyey weligood si cad u arki doonaan xaaladdooda?”

“Kaniisadaha dhexdooda waxaa jiri doona muujin yaab leh oo awoodda Ilaah ah, laakiin kuma soo degi doonto kuwa aan Rabbiga hortiiisa isku hoosaysiin, oo aan qirasho iyo toobadkeen ku furin albaabka qalbiga. Muujinta awooddaas oo dhulka ku iftiiminaysa ammaanta Ilaah, iyagu waxay arki doonaan oo keliya wax ay indho-la’aantooda ku malaynayaan inuu khatar yahay, wax cabsihooda kicin doona, markaasay isu adkayn doonaan inay ka hor yimaadaan. Maxaa yeelay Rabbigu uma shaqeeyo sida waafaqsan fikradahooda iyo filashooyinkooda, waxay ka gees iman doonaan shaqada. ‘Maxaa loo waayay,’ ayay yidhaahdaan, ‘inaan innagu garan Ruuxa Ilaah, annagoo sannado badan hawshan ku jirnay?’—Sababtu waxay tahay inayan ka jawaabin digniinaha iyo baryada ku jirta farriimaha Ilaah, balse ay si joogto ah u yidhaahdeen, ‘Waxaan ahay taajir, oo hanti baa ii badatay, oo waxba uma baahni.’ Hibada iyo waayo-aragnimada dheer dad kama dhigi doonaan marinno iftiin, haddii aanay isu gelin fallaadhaha dhalaalaya ee Qorraxda Xaqnimada, oo aan loo yeedhin, loo dooran, loona diyaarin hibada Ruuxa Quduuska ah. Marka dadka gacanta ku haya waxyaalaha quduuska ahi ay isku hoosaysiiyaan gacanta xoogga badan ee Ilaah, Rabbigu kor buu u qaadi doonaa. Wuxuu ka dhigi doonaa dad garasho leh—dad hodan ku ah nimcada Ruuxiisa. Astaamahooda dabeecadeed ee adag oo naf-jecaylka leh, iyo madax-adayggoodu, waxaa lagu arki doonaa iftiinka ka soo baxaya Iftiinka dunida. ‘Waxaan kuugu iman doonaa dhaqso, oo waxaan ka qaadi doonaa laambaddaada meesheedii, haddaanad toobadkeenin mooyaane.’ Haddaad Rabbiga ka doondoontaan qalbigiinna oo dhan, waa laydiin heli doonaa.” Review and Herald, December 23, 1890.

Geerida nebige reer Yahuudah waxaa lagu metelay labadaba “libaaxa” Baabuloonka casriga ah, kaas oo ah astaanta nebinnimo ee dhidibada u taagta aragtida taariikhda nebinnimada, iyo sidoo kale “dameerka.” Xuska ugu horreeya ee Islaamka ee Qorniinka ku jira waa marka Ismaaciil lagu soo bandhigo inuu yahay “nin duurjoog ah.”

Oo wuxuu ahaan doonaa nin duurjoog ah; gacantiisuna waxay ka gees ahaan doontaa nin kasta, gacanta nin kastana way ka gees ahaan doontaa isaga; oo wuxuu degganaan doonaa hortiiisa walaalihis oo dhan. Bilowgii 16:12.

Xeerka sheegista ugu horraysa ee Qorniinka dhexdiisa wuxuu tilmaamayaa in dhammaan astaamaha calaamaddu ay ku jiraan halkaas, waayo Erayga Ilaah waa iniin, iniinna waxay sidataa dhammaan hiddesideyaasha (DNA) lagama maarmaanka u ah inay midho-dhal u keento geedka oo dhan. Ereyga loo tarjumay “nin duurjoog ah,” waa ereyga loogu talagalay “dameerka Carbeed ee duurjoogta ah.” “Dameerka” ku jira Qorniinka runta waa mid ka mid ah calaamadaha Islaamka.

Farriinta Yexesqeel ee cutubka soddon iyo toddobaad, taas oo lafihii dhintay nolosha ku soo celisa si ay u istaagaan iyagoo ah ciidan xoog badan, waa farriinta Islaamka ee Hoogga saddexaad, farriintaasina waa farriinta Qaylada Saqda-dhexe ee maalmaha ugu dambeeya. Walaashay White waxay si toos ah u baraysaa in gelitaankii guusha lahaa ee Masiixu Yeruusaalem uu matalayay farriinta Qaylada Saqda-dhexe.

“Oohintii habeenbadhka badhkeed laguma qaadin dood badan, in kastoo caddaynta Qorniinku ay ahayd mid cad oo aan muran geli karin. Waxaa la socotay awood qasbaysa oo nafta dhaqaajisay. Shaki ma jirin, su’aalna ma jirin. Markii Masiixu si guul leh u galay Yeruusaalem, dadkii ka soo ururay dhammaan qaybaha dalka si ay iidda u dhawraan waxay ku soo qulquleen Buur Saytuun, oo markay ku biireen dadkii badnaa ee Ciise galbinayay, waxay qabteen dhiirrigelintii saacaddaas, waxayna ka qayb qaateen sii weynaynta qaylada, ‘Mahad waxaa leh kii ku imanaya magaca Rabbiga!’ [Matthew 21:9.] Sidaas oo kale ayay kuwa aan rumaysnayn ee ku soo qulqulayay shirarka Adventist-ka—qaar xiise darteed, qaarna keliya inay ku jeesjeeraan—u dareemeen awoodda qancinta leh ee la socotay farriinta, ‘Bal eega, Aroosku waa imanayaa!’” Spirit of Prophecy, volume 4, 250.

Muujintii Ciise Masiix waa farriinta ugu dambaysa ee la furo maalmaha ugu dambeeya, waxayna ku jirtaa Islaamka hoogga saddexaad. Markii Masiixa, oo ah farriinta la furay, uu Yeruusaalem soo galay, sidaasna uu u astaan noqday Qayladii Saqda Dhexe ee maalmaha ugu dambeeya, waxaa siday (farriintiisana sidday) “dameer”. Farriinta ugu dambaysa ee xaqnimada Masiixa waxaa sida Islaamka.

Islaamku wuxuu ahaa, waa, wuuna ahaan doonaa nin duurjoog ah, sida uu u metelo dameerkii duurka Carbeed, oo ku alla kii doonaya inuu arko (oo waxaa badan kuwa aan doonayn inay arkaan), si fudud buu “u garan karaa,” in dagaalka uu hadda Islaamku wado uu yahay waalli duurjoog ah. Diyaargarowga lagu isdilo iyadoo la rumaysan yahay in abalgud weyn oo jinsiyeed uu ka jiri doono aakhiro waa waalli shaydaani ah. Xuskii ugu horreeyey ee Islaamka wuxuu qeexay in Islaamku ahaan doono nin duurjoog ah.

Dagaalka Islaamku wuxuu isu keenaa dadka oo dhan inay la dagaallamaan dagaalka sii xoogaysanaya ee Hoogga saddexaad. Islaamku waa macquulka nebiyadeed ee hirgelinta dowlad keliya oo dunida oo dhan ah, waxaana kuwa caalamiyeynta wada ay baraan in ay si ula kac ah Yuhuudda ugu soo celiyeen dhulka Israa’iil ka dib Dagaalkii Labaad ee Adduunka, si ay nacaybkii qadiimiga ahaa ee Islaamku u qabay Yuhuudda ugu adeegsadaan kicinta Dagaal Adduun ee Saddexaad. Kuwa caalamiyeynta wada waxay rumaysan yihiin, waxayna tobannaan sano bareen, in ay u baahan doonaan Dagaal Adduun ee Saddexaad si ay u hirgeliyaan dowladdooda keliya ee dunida oo dhan ah. Ujeeddooyinka halloobay ee kuwa caalamiyeynta wada, sida ay ku muujiyeen erayadooda gaarka ah, waxay si waafaqsan ugu habboon yihiin doorka kitaabiga ah ee Islaamka.

Waxaa suuragal ah in qaybta ugu culus ee hidde-sidayaasha nebinnimo ee Ismaaciil, ee ku jirta aayadda markii ugu horraysay lagu xusay, ay tahay xaqiiqda ah in ruuxiisu, oo ah ruuxa “nin duurjoog ah,” “uu dego hortiisa walaalihiis oo dhan.” Fikradda ah in ay yihiin oo keliya qaar ka mid ah firqooyinka Islaamka xagjirka ah kuwa ku lug yeelan doona Hoogga saddexaad, lama jaanqaaddo Erayga Ilaah. Aragtida caanka ah ee siyaasad ahaan saxda loo arko ee ah in koox kasta

oo diineed ay ku jiraan dhawr xabbo oo xun, iyo in inta badan diinta Muslimiintu yihiin muwaadiniin nabad-jecel, ma waafaqsana kitaabkooda quduuska ah, ama Baybalka.

Quraanku wuxuu baraa in ay waajib ku tahay raace kasta oo Alle ah inuu dunida oo dhan waafajiyo shareecada, waxaana xuska ugu horreeya ee Islaamka ee ku jira kitaabka Bilowgii uu tilmaamayaa in ruuxa “nin duurjoog ah” ee Ismaaciil uu ku jiri doono raace kasta oo Islaamka ah. Quraanku si toos ah ayuu ugu baraa kuwa ku dheggaan inay iska yeelyeelaan hufnaan marka ay ku nool yihiin deegaanno aanay weli awood u lahayn inay xukunka diintooda si khasab ah ugu saaraan dadka ku nool, sida Katooligga oo kale.

Nebigii ka yimid Yahuudah ayaa ka hor yimid Yerobcaam markii boqortooyadiisa markii ugu horraysay la aasaasay. Protestantismkii riddada galay wuxuu bilaabmay 1844, waxaana isla markiiba ka hor yimid Adventismkii Millerite-ka oo galay Quduuska ugu Quduusan oo helay sharciga Ilaah, oo ay ku jirto Sabtida maalinta toddobaad. Adventismkii Millerite-ka waxaa loo sheegay, sida Yereyaah uu u matalayo, inay Ilaah ku soo noqdaan, laakiin aanay marnaba ku noqon “shirka kuwa wax quudhsada.” Nebigii ka yimid Yahuudah waxaa loo sheegay inuusan ku soo noqon jidkii uu ku yimid, uuna cunin ama cabin cuntada nebiga beenta ah ee Beytel, laakiin wuu sameeyey. Geeridii nebiga ka yimid Yahuudah waxaa si astaameed ah loo dhex dhigay laba astaanood, kuwaas oo matalayay baabanimada iyo Islaamka. Adventismka La’odikiya ma arki karo labadaas runood, waayo 1863-kii waxay la baxeen indhahoodii ruuxiga ahaa, waxayna bilaabeen habkii ay ku dabooli lahaayeen dahabkii iyo habraacii uu adeegsaday William Miller si loo dhiso aasaaska Adventismka iyadoo la adeegsanayo lacag iyo dahab been-abuur ah, iyo habraaca Protestantismka riddada galay iyo Kaatooligga.

“Ninkii boodhka xaaqe” hadda wuxuu xaaqayaa sagxaddiisa, wuxuuna soo celinayaa dahabyadii qaaliga ahaa oo siinayaa Miller si uu miiskiisa ugu dul dhigo, laakiinse Adventism-ka waxaa indho tiray rumaysadka ah inay iyagu yihiin dadka hadhay ee loo kiciyey inay noqdaan dadkiisa sannadkii 1844.

Ha isku odhanina qalbigiinna dhexdiisa, Ibraahim baannu aabbe u leenahay; waayo, waxaan idinku leeyahay, Ilaah wuxuu dhagaxyadan ka kicin karaa carruur uu Ibraahim leeyahay. Haatanna faaskii waxaa la saaray xididka geedaha; sidaas daraaddeed geed kasta oo aan midho wanaagsan dhalin waa la gooyaa oo dabka lagu tuuraa. Anigu biyo ayaan idinku baabtiisaa xagga toobadda; laakiinse kan iga dambeeya ayaa iga itaal badan, oo aanan istaahilin inaan kabiihiisa qaado; isagu wuxuu idinku baabtiisi doonaa Ruuxa Quduuska ah iyo dab; kaasoo haaddiisii gacanta ku haysa, oo si buuxda u nadiifin doona meeshiisa hadhuudhka lagu tumo, sarreenkiisana wuxuu ku ururin doonaa bakhaarka; laakiinse xaabbuu ku gubi doonaa dab aan la demin karin. Matayos 3:9–12.

Adventism-ka La’odikiyaanka ah afka Rabbiga ayaa laga tufayaa, marka laga reebo shakhsiyaadka laga yaabo inay toobadkeenaan. Adventism-ka La’odikiyaanka ah waa in lagu aaso isla qabriga ay ku aasan yihiin dadkii axdiga hore ee diiday farriintii Miller, waayo iyaguna hadda sidoo kale waa dad axdi hore ah marka loo eego boqolka iyo afartan iyo afarta kun. Kacdoonkii 1863 waxaa lagu muujiyey nebiga ka yimid Yahuudah, kaas oo isaguna ka tegay sii-sheegid ku saabsan boqor Yoosiyah.

Waxaannu daraasaddan ku sii wadi doonaa maqaalka xiga.

“Halkii aynu dunida la mid noqon lahayn, waa inaynu sii badanaynaa oo sii kala soocnaanaynaa dunida. Shaydaanku wuu la midoobay, wuuna sii wadi doonaa inuu kaniisadaha la midoobo, isagoo sameynaya dadaal xeel-dheer oo ka dhan ah runta Ilaah. Wax kasta oo dadka Ilaah ay sameeyaan si ay dunida u galaan oo ay saameyn ugu yeeshaan, waxay soo saari doonaan mucaaradad adag oo ka timaadda xoogagga gudcurka. Dagaalkii weynaa ee ugu dambeeya ee cadowgu wuxuu ahaan doonaa mid aad u go’aan adag. Wuxuu ahaan doonaa dagaalkii ugu dambeeyey ee u dhexeeya xoogagga gudcurka iyo xoogagga iftiinka. Ilmo kasta oo run ah oo Ilaah leeyahay wuxuu si geesinnimo leh uga dagaallami doonaa dhinaca Masiixa. Kuwii, xilligan weyn ee qalalaasaha ah, isu oggolaada inay ka sii badan yihiin dhinaca dunida intii ay ka ahaan lahaayeen dhinaca Ilaah, ugu dambayntii waxay si buuxda isu taagi doonaan dhinaca dunida. Kuwa ku wareera fahamkooda Erayga, oo ku guuldareysta inay arkaan macnaha kan Masiixa ka geesta ah, hubaal waxay isu taagi doonaan dhinaca kan Masiixa ka geesta ah. Hadda ma aha wakhti aynu dunida la milanno. Daanyeel wuxuu taagan yahay qaybtiisii iyo meeshiisii. Waxsii sheegyada Daanyeel iyo Yooxanaa waa in la fahmaa. Iyagu midba midka kale ayay fasiraan. Waxay dunida siinayaan xaqiiqooyin ay tahay in qof kastaa fahmo. Waxsii sheegyadani waa inay markhaati uga ahaadaan dunida. Oofintooda maalmahan ugu dambeeya, ayay iyagu isu sharraxi doonaan.”

“Rabbigu wuxuu ku dhow yahay inuu dunida ku ciqaabo xumaanteed. Wuxuu ku dhow yahay inuu ururrada diineed ku ciqaabo diidmooda iftiinka iyo runta la siiyey. Farriinta weyn ee isku darsanaysa farriimaha malaa’igta koowaad, labaad, iyo saddexaad waa in dunida la gaadhsiiyo. Tani waa inay noqotaa xudunta shaqadeenna. Kuwa Masiixa run ahaan u rumaysan waxay si cad ula jaanqaadi doonaan sharciga Rabbiga. Sabtidu waa calaamadda u dhexaysa Ilaah iyo dadkiisa, waana inaynu ka dhigno u-hoggaansanaanteedna sharciga Ilaah mid muuqata innagoo Sabtida dhawrayna. Waa inay noqotaa astaanta kala-sooca ee u dhexaysa dadka Ilaah doortay iyo dunida. Wax weyn bay ka dhigan tahay in Ilaah loo ahaado aamin. Tani waxay ka kooban tahay dib-u-habaynta caafimaadka. Waxay ka dhigan tahay in cuntadeennu ahaato mid fudud, iyo inaynu wax walba dhexdhexaad ka ahaanno. Noocyada badan ee cuntooyinka ah ee marar badan miisaska lagu arko lagama maarmaan ma aha, balse aad bay waxyeello u yihiin. Maskaxda iyo jidhka waa in lagu ilaaliyo xaaladda caafimaad ee ugu wanaagsan. Kuwa loo doorto inay xilal qaadaan waa inay ahaadaan oo keliya kuwa lagu tababaray aqoonta iyo cabsida Ilaah. Kuwa runta ku jiray muddo dheer, hase yeeshee aan kala saari karin mabaadi’da daahirka ah ee xaqnimada iyo mabaadi’da sharka, kuwa fahamkoodu ku saabsan yahay caddaaladda, naxariista, iyo jacaylka Ilaah uu mugdi galay, waa in xilka laga qaadaa.”

“Ilaah wuxuu leeyahay casharro muhiim ah oo ay dadkiisu bartaan. Haddii casharradan la baran lahaa mar hore, qaddiiyadiisu maanta ma joogi lahayn halka ay taagan tahay. Hal wax waa in la sameeyaa. Runta waa inaan laga qarin adeegayaasha ama ragga xilalka masuuliyadda haya cabsi laga qabo in la mutaysto nacaybkooda. Hay’adahayaga waa in lagu xidhaa rag si qabow iyo xigmad leh ugu dhawaaqi doona talada Ilaah oo dhan. Cadhada Ilaah waxay ka holcantay kuwa, iyagoo ku jira isku-kalsooni jidheed iyo kibir, quudhsasho u muujiyey maamulkiisa. Waxay khatar gelinayaan barwaaqada qaddiiyadda.

“Jid kasta oo been ah waa khiyaano, oo haddii lagu sii adkaysto, ugu dambayntii wuxuu keeni doonaa halaag. Sidaas daraaddeed Rabbigu wuxuu oggolaadaa in kuwa qorshayaal been ah ku sii adkaysta la baabbi’iyo. Isla wakhtiga ammaanta iyo bogaadintu la maqlo ayay halaag kedis ahi timaaddaa. Waxaa jira kuwo, in kasta oo ay og yihiin canaanta kuwa kale ku dhacday daacadla’aantooda aawadeed, haddana ka jeesta waanada. Kuwanu laba-laab bay eed u leeyihiin. Waxay garanayeen doonista Rabbiga, mana ay samayn. Ciqaabtoodu waxay la ekaan doontaa dembigooda. Ma ay dhegaysan erayga Rabbiga.” Kress Collection, 105, 106.